

[RELACJA + NAGRANIE] George Weigel: Rozważania wokół watykańskiej „Ostpolitik”. Święty jako głowa państwa

Jan Paweł II zadbał o to, by świat (a zwłaszcza władze na Kremlu) dowiedział się o jego spotkaniu z ukraińskim kard. Slipyjem, przywódcą największego wówczas Kościoła podziemnego, które odbyło się miesiąc po wyborze Karola Wojtyły na papieża. Było to zarazem kilka tygodni po tym, jak Jan Paweł II przesłał swą kardynalską piuskę do ostrobramskiego sanktuarium w Wilnie w geście solidarności z kolejnym cierpiącym i dotkliwie prześladowanym Kościołem lokalnym – mówił George Weigel podczas wykładu wygłoszonego z okazji dwulecia istnienia Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na rzymskim Angelicum.

18 maja, w dzień drugiej rocznicy powołania Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na rzymskim Angelicum, odbył się wykład słynnego papieskiego biografy, George’a Weigla pt.: *Rozważania wokół watykańskiej Ostpolitik. Święty jako głowa państwa*. W problematykę tematu wprowadził zgromadzonych na sali oraz przed ekranami komputerów słuchaczy Dariusz Karłowicz, prezes Fundacji Świętego Mikołaja oraz dyrektor programowy Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie na Angelicum.

JP2 Lectures/George Weigel: Reconsidering Vatican Ostpoli...

Swój odczyt George Weigel rozpoczął od rozważań na temat zawichości watykańskiej polityki w stosunku do Chińskiej Republiki Ludowej. Zwrócił dalej uwagę na zagadnienia związane z Soborem Watykańskim II i sformułowaną w czasie jego rozpoczęcia przez Agostino Casarolego strategię *Ostpolitik*, która przeformułowywała stosunek Watykanu do państw komunistycznych. Casaroli określał ją mianem *modus non*

moriendi, czyli „sposobu, aby nie umrzeć”. Oznaczało to w praktyce konieczność dojścia do porozumienia z komunistycznymi reżimami w sprawie mianowania biskupów.

Jak wskazuje Weigel, *Ostpolitik* poniosła klęskę, doprowadzając do dogłębnej infiltracji Watykanu przez służby wywiadowcze bloku komunistycznego. Nie poprawiła też w żaden sposób sytuacji katolików w państwach bloku sowieckiego. Weigel wskazał na zrzęczniejsze niż gdziekolwiek przeciwstawienie się *Ostpolitik* w Polsce – za sprawą Karola Wojtyły i Stefana Wyszyńskiego.

Z porażki omawianej strategii dyplomatycznej Weigel wyciągnął dwa wnioski. Po pierwsze, polityka ustępstw względem komunistycznych reżimów nigdy nie jest skuteczna ze względu na sam charakter tych reżimów oraz ich pełne determinacji dążenie do tego, co polska Służba Bezpieczeństwa określiła mianem „dezintegracji” Kościoła katolickiego. Po drugie, zdaniem Weigla, jedyną realną siłą, jaką w świecie nowoczesnym i postnowoczesnym dysponuje Stolica Apostolska i papież, jest autorytet moralny – zaś z tego moralnego autorytetu, stanowiącego rodzaj *soft power*, można skutecznie korzystać.

W dalszej części wystąpienia Weigel zwrócił uwagę na fakt, iż pomimo niepowodzeń i kompromitacji, *Ostpolitik* dalej przedstawiana jest przyszłym watykańskim dyplomatom jako swoisty wzór. *Jej obecność i niechęć do przeanalizowania konsekwencji osłabia autorytet Watykanu* – mówił Weigel. *W ostatnim czasie powrót do propagowanego przez Casarolego podejścia powoduje poczucie opuszczenia wśród*

*Ostpolitik poniosła klęskę,
doprowadzając do dogłębnej
infiltracji Watykanu przez
służby wywiadowcze bloku
komunistycznego*

*ukraińskich
katolików, którzy
dostrzegają i
opłakują złudny
charakter
deklarowanego przez
watykańską
dyplomację zamiaru
ustawienia się w roli*

pośrednika pomiędzy Ukrainą i Rosją – dodał.

Jako przeciwwagę do *Ostpolitik* przedstawił Weigel rozwiązania proponowane przez Jana Pawła II, z których Kościół powinien czerpać inspirację. Zwrócił uwagę na to, że polski papież odżegnywał się notorycznie od określeń dyplomatyczno – politycznych. W zamian pełnił rolę „moralnego świadka”. Paradoksalnie, jego pontyfikat miał najbardziej doniosłe konsekwencje polityczne od wieków.

W kolejnej części wykładu Weigel wypunktował siedem lekcji, jakie wyciągnąć możemy na polu stosunków publicznych Kościoła z pontyfikatu Jana Pawła II. Pierwsza z nich brzmi: „Najważniejsza jest kultura”. Jak zaznaczył dalej, to kultura była według Jana Pawła zawsze najbardziej dynamiczną siłą w dziejach, zarówno w wymiarze pozytywnym (w tym sensie, że buduje ona i podtrzymuje wolne społeczeństwa), jak i defensywnym (w tym sensie, że pomaga opierać się tyranii). *Ponadto papież-Polak zdawał sobie sprawę z faktu, że w samym centrum kultury leży kult czy też religia* – kontynuował Weigel.

*Najważniejsza jest kultura.
A w samym centrum kultury
leży kult czy też religia*

Drugą lekcję George Weigel określił słowami: „Idee mają znaczenie, z dobrymi i złymi tego skutkami.” Jak mówił

dalej, zdaniem Jana Pawła II w obu przypadkach – idei nikczemnych, fałszywych i niosących śmierć oraz idei dobrych, prawdziwych i uszlachetniających – kluczową rolę odgrywało to, jaką koncepcję człowieka one głosiły. Innymi słowy, liczyła się antropologia.

Lekcja trzecia mówi nam, że „nie należy psychologizować przeciwnika”. *W odróżnieniu do zachodnich historyków rewizjonistycznych, Jan Paweł II miał świadomość, że Stalin, jego następcy i ich polscy naśladowcy postępowali tak, jak postępowali, wskutek tego, kim sami byli, w co wierzyli i czego chcieli, nie zaś tego, że „Wujek Joe” Stalin rzekomo miał być niepotrzebnie obrażony podczas Konferencji poczdamskiej w lipcu 1945 roku – mówił.*

Lekcja czwarta głosi, że „należy przemawiać otwarcie i zrećźnie korzystać z wszystkich kart, jakie ma się w ręku”. Weigel przypomniał, jak zrećźnie Jan Paweł II potraktował Casarolego, czyniąc go kardynałem i sekretarzem stanu. Jednocześnie, papież przywrócił Kościołowi katolickiemu „głos”, występując przeciwko naruszeniom praw człowieka oraz wzywając państwa komunistyczne do dotrzymywania zobowiązań wynikających z „trzeciego koszyka” Aktu Końcowego z Helsinek z 1976 roku.

Zgodnie z lekcją piątą, „należy słuchać głosu męczenników – wyznawców z podziemnych Kościołów z za żelaznej kurtyny”. Jak wskazuje Weigel, zdaniem Jana Pawła II, dawane przez nich świadectwo pomagało w umacnianiu kulturowego, odwołującego się do religii oporu względem komunizmu. – *Stanowiło wyjątkowe ucieleśnienie presji moralnej, jaka mogła i powinna być wywierana na reżimy komunistyczne* – mówił. Zwrócił uwagę na kilka przykładów takiej postawy. Karol Wojtyła, będąc jeszcze arcybiskupem krakowskim, potajemnie wyświęcał kapłanów mających posługiwać w podziemnym Kościele w Czechosłowacji, de facto milcząco występując przeciwko watykańskiej Ostpolitik. Już zasiadając na Stolicy Piotrowej zadbał o to, by świat (a zwłaszcza władze na Kremlu) dowiedział się o jego spotkaniu z ukraińskim kard. Slipyjem, przywódcą największego wówczas Kościoła podziemnego, które odbyło się miesiąc po wyborze Karola Wojtyły na papieża. Było to zarazem kilka tygodni po tym, jak Jan Paweł II przesłał swą kardynalską pioskę do ostrobramskiego sanktuarium w Wilnie w geście solidarności z kolejnym cierpiącym i dotkliwie prześladowanym Kościołem lokalnym – gest ten został odwzajemniony w ciągu kilku tygodni, kiedy to powstał litewski Komitet Obrony Praw Ludzi Wierzących, będący później jednym z najbardziej zawziętych orędowników praw człowieka w Związku Radzieckim.

Podążając za przytoczoną przez Weigla lekcją szóstą, „trzeba myśleć długoterminowo, nie poświęcając podstawowych zasad w imię czegoś, co może wydawać się natychmiastową korzyścią”. Przypomniał, jaką intuicją kierował się Jan Paweł II, który nie przystał na propozycję komunistów, zgodnie z którą władze państwowe miałyby rozpocząć

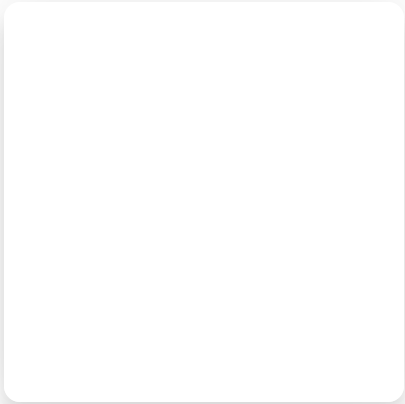
*JP II zadbał o to, by świat (a
zwłaszcza władze na Kremlu)
dowiedział się o jego
spotkaniu z ukraińskim kard.
Slipyjem, przywódcą
największego wówczas
Kościoła podziemnego*

debatę na temat
Polskiej przyszłości,
w której partnerem
miałby być Kościół.
Jan Paweł II nie dał
się nabrać na tę
przynętę, a swoimi
działaniami stworzył
warunki
umożliwiające
obradę Okrągłego
Stołu.

Lekcja siódma głosi, że „rzeczywistość” medialna niekoniecznie jest rzeczywista, a mężowie stanu nie mogą być akolitami prezentowanych w niej „narracji”.

W końcowej części wykładu, Weigel stwierdził iż współcześnie najbardziej wymowną i inspirującą nauką Jana Pawła II jest niezgoda na poddawanie się tyranii „tego, co możliwe”, ulegania niskim oczekiwaniom stawianym nam przez świat. Papież powinien być dla nas przykładem w podejmowaniu wyzwań zdających się niemożliwymi i obracaniu ich w rzeczywistość. *Jak udowodniła historia, jego słynne wezwanie z 22 października 1978 roku – „Nie lękajcie się!” – nie było wyrazem romantyzmu. Wynikało ono z najgłębszego, najprawdziwszego realizmu* – podsumował Weigel.

fot. Fabio Pignata

[ENG] JP2 Lectures // George

· Podcasty Teologii Politycznej

***

Informacje o wykładowcach cyklu „JP2 Lectures”:

► 22 października 2021 – *Religion as Source of Peace or Unrest in Society?*

Lord John Alderdice – urodzony w 1955 w Ballymena w Irlandii Północnej. Emerytowany kierownik Centre for Resolution of Intractable Conflict (Centrum Rozwiązywania Nierozwikływalnych Konfliktów), które wcześniej założył i prowadził przez wiele lat. W 1996 został wskazany na para dożywotniego w Izbie Lordów, izbie wyższej brytyjskiego parlamentu. W ostatnich trzydziestu latach Lord Alderdice był zaangażowany w niemal każdy aspekt procesu pokojowego w Irlandii. Od 1987 roku, przez 11 lat był przewodniczącym Partii Sojuszu Irlandii Północnej i głównym negocjatorem w porozumieniach wielkopiątkowych z 1998 roku. Lord Alderdice zawodowo jest lekarzem, psychiatrą, zarówno klinicystą i akademikiem.

► 18 listopada 2021 – *The Phenomenological Openness of Revelation*
Prof. Jean-Luc Marion – urodzony 3 lipca 1946 roku w Meudon we Francji. Historyk filozofii, fenomenolog i teolog rzymskokatolicki. Wykładał na Sorbonie oraz na Uniwersytecie Chicago. W 1992 roku otrzymał Grand Prix du Philosophie de l'Académie Française, a w roku 2008 Karl-Jaspers Preis. Jean-Luc Marion jest byłym uczniem Jacquesa Derridy, którego dzieła opierały się na teologii mistycznej, fenomenologii i filozofii nowożytnej. W listopadzie 2008 został wybrany do Akademii Francuskiej, jako *immortel* zasiadł na fotelu nr 4 w miejsce zmarłego kardynała Lustigera. Napisał wiele książek, między innymi *Bóg bez bycia* czy też *Będąc danym. Esej z fenomenologii donacji*.

► 9 grudnia 2021 – *Karol Wojtyła's Areopagus Meditations: Lessons for the 21st Century West*
George Weigel – urodzony w 1951 roku w Baltimore, filozof i teolog katolicki, autor kilkunastu książek, z których większość przetłumaczono i wydano również w Polsce – m.in. dwutomową biografię Jana Pawła II pt. *Świadek nadziei oraz Kres i początek*. Prowadzi Katedrę Studiów Katolickich Williama E. Simona w Ethics and Public Policy Center w Waszyngtonie. Odznaczony papieskim Krzyżem *Pro Ecclesia et Pontifice* oraz polskim Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

► 21 stycznia 2022 – *Giovanni Paolo II: eccezione o illusione?*
Prof. Andrea Riccardi – urodzony w 1950 roku w Rzymie. Włoski historyk, profesor i polityk. Jest profesorem historii współczesnej na Uniwersytecie La Terza w Rzymie, nauczał również na Uniwersytecie Bari. Kilka uniwersytetów przyznało mu tytuły honorowe w uznaniu za

zasługi w dziedzinach kultury i historii. Uzyskał międzynarodową rozpoznawalność dzięki założeniu w 1968 roku Wspólnoty Sant'Egidio. W roku 2011 objął stanowisko ministra współpracy społecznej krajowej i międzynarodowej w rządzie, na czele którego stanął włoski premier Mario Monti. Urząd ten sprawował do 28 kwietnia 2013.

► 17 lutego 2022 – *Virtue, Integralism and the Priority of the Social in Catholic Political Thought*

Prof. John Milbank – urodzony w 1952 roku w Kings Langley w Anglii. Jest emerytowanym profesorem na Wydziale Teologii i Religioznawstwa Uniwersytetu w Nottingham, pełni funkcję prezesa Centrum Teologii i Filozofii. Jest najważniejszym reprezentantem kierunku myśli znanej jako Radical Orthodoxy. Charakterystyczną cechą tego ruchu jest przekraczanie konwencjonalnych granic między teologią, filozofią, polityką i teorią socjologiczną.

► 17 marca 2022 – *Christianity and Culture: A Truly Christian Life Bears Witness to Christ*

Carl A. Anderson – amerykański prawnik, trzynasty Najwyższy Rycerz Zakonu Rycerzy Kolumba - największej na świecie katolickiej organizacji świeckiej o charakterze charytatywnym zrzeszającej obecnie około 2 milionów członków. od 1983 do 1987 roku pracował w biurze Prezydenta Stanów Zjednoczonych. Był specjalnym asystentem prezydenta i pełnił funkcję dyrektora White House Office of Public Liaison. Od 1983 do 1998 roku jako profesor wizytujący wykładał prawo rodzinne w Papieskim Instytucie Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II przy Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie. W 1988 roku został zastępcą prezydenta i pierwszym dziekanem nowo powstałego oddziału Wyższej Szkoły Teologicznej w Waszyngtonie, znajdującej się obecnie przy Katolickim Uniwersytecie Ameryki. W

1998 roku papież Jan Paweł II mianował go członkiem Papieskiej Akademii *Pro Vita*. Jest autorem bestselleru New York Timesa *Cywilizacja miłości: Co każdy katolik może zrobić aby zmienić świat*.

► 7 kwietnia 2022 – *Non-Germanic Central Europe: Can Christian Europe survive without it?*

Ewa Thompson – urodzona w 1937 roku w Kownie (obecnie Litwa), profesor slawistyki na Uniwersytecie Rice (Houston). Laureatka nagrody Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie za upowszechnianie kultury i literatury polskiej w świecie (2015). Autorka pracy *Trubadurzy imperium. Literatura rosyjska i kolonializm* (2000). Jej książki i artykuły są tłumaczone na język polski, ukraiński, białoruski, rosyjski, włoski, chorwacki, czeski, węgierski i chiński. Praca *Zrozumieć Rosję. Święte szaleństwo w kulturze rosyjskiej* została przetłumaczona na chiński i opublikowana w Hongkongu w 1995, w Pekinie w 1998 oraz 2015 roku. W 2019 roku książkę w polskiej wersji językowej wydała „Teologia Polityczna”.

► 18 maja 2022 – *Reconsidering Vatican Ostpolitik: The Statecraft of a Saint*

George Weigel – urodzony w 1951 roku w Baltimore, filozof i teolog katolicki, autor kilkunastu książek, z których większość przetłumaczono i wydano również w Polsce – m.in. dwutomową biografię Jana Pawła II pt. *Świadek nadziei* oraz *Kres i początek*. Prowadzi Katedrę Studiów Katolickich Williama E. Simona w Ethics and Public Policy Center w Waszyngtonie. Odznaczony papieskim Krzyżem *Pro Ecclesia et Pontifice* oraz polskim Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

► 9 czerwca 2022 – *John Paul II and Philosophy*

Prof. Stanisław Grygiel – urodzony w 1934 roku w Zembrzycach - polski filozof, filolog i wykładowca. Współzałożyciel kwartalnika „*Il Nuovo Areopago*” i do 2002 roku jego redaktor naczelny. W latach 1980-1983 był dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Od 1981 był wykładowcą filozofii człowieka na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, gdzie kierował katedrą Karola Wojtyły na antropologii filozoficznej na Papieskim Instytucie Jana Pawła II. Był konsultorem Papieskiej Rady ds. Rodziny. W 1991 jako konsultor był uczestnikiem Synodu Biskupów dla Europy; po raz drugi uczestniczył w nim w roku 1999 wraz z małżonką.

*

Instytut Kultury Św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie w stulecie urodzin Jana Pawła II. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu ośrodka jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Instytut jest współprowadzony przez Fundację Świętego Mikołaja (wydawcę Teologii Politycznej) i w całości finansowany przez prywatnych darczyńców z Polski. Zapraszamy serdecznie do ich

grona!

KLIKNIJ i dołącz do grona fundatorów Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśląc z Janem Pawłem II. Relacja z inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

List Papieża Franciszka na inaugurację Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśl Jana Pawła II jest zbyt ważna, by zamknąć ją w muzeum.
Przemówienie Dariusza Karłowicza na inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II

Otwieramy „akademicki pomnik” dla św. Jana Pawła II. Rozmowa z rektorem Angelicum o. Michałem Paluchem OP

Kard. Stanisław Ryłko: Instytut Kultury to bijące serce Uniwersytetu

O. Serge-Thomas Bonino OP: W duchu żywego tomizmu

Dariusz Karłowicz zaprasza do wspólnego budowania Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II

Start JP2 Studies, wykład Lorda Alderdice'a i wystawa fotografii Adama Bujaka